

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM
KÁNONJOGI POSZTGRADUÁLIS INTÉZET
VALLÁSTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA
KÁNONJOGI PROGRAM

**A spanyol állami egyházjog
és a katolikus egyház belső joga**

PhD tézisek

Készítette: Soós István

Témavezető: DDr. Szuromi Szabolcs Anzelm O. Praem.

Budapest, 2010

I. Doktori dolgozatom témaválasztását döntően befolyásolta és meghatározta, hogy a budapesti Pázmány Péter Katolikus Egyetem Kánonjogi Posztgraduális Intézetében folytatott kánonjogi tanulmányaim során az érdeklődésem egyre inkább a spanyol állami egyházjog irányába fordult.

Ezt követően, a spanyolországi tanulmányaim során igyekeztem a témában még inkább elmélyülni. Ebben nagy segítségemre voltak a pamplonai Universidad de Navarra professzorai és a náluk hallgatott tantárgyak.

Mind a magyarországi, mind pedig a spanyolországi egyetemi tanulmányaim egyre jobban elmélyítették bennem a felismerést, hogy a spanyol állami egyházjogi szabályozás számtalan olyan elemet tartalmaz, amelyeknek a magyar nyelven történő feldolgozása, illetve bemutatása hasznos lehetne. Ezért a doktori dolgozat elkészítésével az volt a szándékom, hogy hozzájáruljak a spanyol állami egyházjog fontosabb részeinek részletesebb magyarországi megismertetéséhez, hogy a magyar jogalkotók tapasztalatokat meríthessenek egy a hazai szabályozástól szerteágazóbb, s így a magyar állami egyházjogi szabályrendszer továbbfejlesztéséhez konkrét irányokat és gyakorlati megoldásokat felkínáló joganyagot.

PhD dolgozatomban a terjedelmi keretekhez alkalmazkodva a spanyol állami egyházjog forrásait, a vallási jogi személyiséggel kapcsolatos szabályozást, a házasságjog állami egyházjogi vonatkozásait és a vallásszabadság védelmének jogterületét mutatom be. Mert a spanyol állami egyházjognak ezek azok a területei, amelyek a legtöbb olyan elemet és megoldást tartalmazzák, amelyek a spanyol tapasztalatok alapján a magyar állami egyházjogban is meghonosíthatóak lehetnének a jogalkotó kedvező döntése alapján.

A hatályos spanyol jogi szabályozásban a Spanyol Állam és a katolikus Egyház kapcsolatában az együttműködő elválasztás modellje érvényesül. Ahogyan ugyanez az elv érvényesül a Spanyol Államnak a Spanyolországi Evangélikus Vallású Gyülekezetek Szövetségével, a Spanyolországi Zsidó Közösségek Szövetségével és a Spanyolországi Iszlám Bizottsággal fennálló kapcsolatában is. Az együttműködő elválasztásnak a lényege az, hogy az állam és az Egyház, illetve az egyes vallási felekezetek egyenrangú felek, amelyek kölcsönösen elismerik egymás önállóságát, azt hogy az illetékességét egyik sem a másiknak köszönheti, illetve hogy a feleket közösen érintő kérdéseket kölcsönös megállapodásokkal oldják meg. Ezért tehát a Spanyol Állam számol az Egyház és az egyes vallási felekezetek társadalmi súlyával, és nem zárkózik el az együttműködéstől sem. Ezen együttműködések pedig a felek önállóságának kölcsönös elismerésén alapuló szerződések szabályozzák.

A katolikus Egyház és a Spanyol Állam együttműködésének történelmi gyökerei miatt, a spanyol jogrendben megfigyelhetőek az egyházjog erőteljes hatásai. Ez különösen is

igaz a polgári házassájiogra, amellyel kapcsolatban a spanyol Polgári Törvénykönyv több kifejezése, szóhasználata, fogalma és törvénycikkelye megegyezik az Egyházi Törvénykönyv megfogalmazásaival (pl. a Polgári Törvénykönyv az Egyházi Törvénykönyvhöz hasonlóan szól a házassági beleegyezésnek a házasságot létesítő hatásáról, a titkos házasságkötésről, a házassági kötelék fennmaradása melletti különválásról, a házasság semmisségéről, et cetera). A Polgári Törvénykönyv több, az egyházi házassájiogot is érintő törvénycikkelyt tartalmaz, illetve több egyházi házassájiogi kánonnak is lehet polgári jogi vonatkozása. A spanyol polgári házassájiog legfontosabb állami egyházi jogi eleme, hogy az egyházi házasság a megkötésének pillanatától kezdve polgári jogi hatásokkal rendelkezik; illetve az egyházi bíróságok házassáji semmisségi ítéletei és a megkötött, és el nem hált házasságok alóli pápai felmentések ügyében született döntések akkor hatályosak a polgári jogrendben is, ha az illetékes polgári bíróság a kihirdetett határozatában kimondja, hogy ezek a joghatások szerepelnek az állami jogban is.

II. Általánosságban azt mondhatjuk, hogy Spanyolországban mindig is létezett az állami egyházi jog, hiszen az ország hosszú történelmének eseményeit a kezdetektől átszötte a vallási jelenség, amely a mindenkor kormányzati hatalom számára szükségessé tette, hogy ezzel kapcsolatban szabályozást alkosson. Különösen sok esetben történt meg az, hogy a kormányzati hatalom átvett, illetve megerősített eredetileg csak egyházi jogi rendelkezéseket. Ez szinte elkerülhetetlen is volt, hiszen a mindennapi életet teljesen átítatta a vallásos tényező. De ez nem azt jelenti, hogy a történelem során a vallásos dolgokkal kapcsolatban létrejött spanyol jogi előírások mindegyikének egyházi jogi gyökerei lennének.

A spanyol alkotmányozás kezdetének alapokmánya a Bayonában 1808. július 7-én kihirdetett Alaptörvény, amely a jogalkotás ezen szintjén első alkalommal mondta ki, hogy a Spanyol Állam katolikus hitvallású. Az Alaptörvény meghatározása szerint az állam intoleráns volt az egyedül elfogadott katolikus Egyházon kívüli vallási felekezetekkel szemben.

Az 1931. december 9-én, az Alkotmányozó Parlament által jóváhagyott köztársasági Alkotmány szakított a felekezeti elkötelezett állam eszményével, ezért az Egyház és az állam radikális elválasztásának egyházi politikai elképzelése tükröződik benne. Az Alkotmány negatív megfogalmazása szerint a Spanyol Államnak nem volt hivatalos vallása. Ami pedig a vallásszabadság pozitív tartalmát illeti, arról az Alkotmány azt mondta, hogy a törvény garantálja a lelkiismereti szabadságot és azt a jogot, hogy valaki spanyol területen szabadon megvallhassa és gyakorolhassa bármely vallását, azzal a feltétellel, hogy a közérköcs követelményeit figyelembe kellett vennie. Azonban amikor azt vizsgáljuk, hogy a

köztársasági alkotmány mennyiben védelmezte ennek a jognak a közösségi dimenzióját, akkor azt találjuk, hogy ez a védelem meglehetősen korlátozott volt. Hiszen az Alkotmány szerint minden vallási felekezetre úgy kellett tekinteni, mint egy egyesületre, amelyek így az egyesületekre vonatkozó törvényeknek voltak alávetve. Ami pedig a vallási megnyilvánulásokat illeti, arról viszont kimondta, hogy a vallások gyakorlása magánügyként volt kezelendő és csak abban az esetben lehetett a vallásgyakorlás nyilvános, ha ezt a kormányzat minden egyes esetben jóváhagyta.

A spanyol polgárháború során (1936-1939), a köztársaságiak által ellenőrzött területeken az Egyház az utóbbi tizenöt évszázad legvéresebb keresztényüldözését szenvedte el, a megkülönböztetés nélküli öldöklésnek több mint 7000 pap és szerzetes, illetve megszámlálhatatlanul sok katolikus esett áldozatul. A polgárháború befejezte után (1939. április 1.) helyreállt az Egyház és az állam közötti hagyományos kapcsolat, hiszen az új kormányzat arra törekedett, hogy az 1851-es Konkordátumban foglaltaknak megfelelően folytatódhasson az Egyház működése az országban. Az új kormányzat nemcsak visszaállította az 1851-es Konkordátum hatályát, de megkezdte a Szentszékkel kötendő új konkordátum előkészítését is.

A Franco korszak (1939-1975) a Szentszék és a Spanyol Állam kapcsolatában egy kifejezetten termékeny időszak volt, amit az öt megkötött megegyezés és az 1953-as Konkordátum is bizonyít. Az 1953-as Konkordátum legfontosabb jellemzői: az Egyház életének és szervezetének alapvető területein megfigyelhető állami beavatkozás; a katolikus Egyház támogatása és védelme; általában a többi vallási és társadalmi csoporthoz képest a katolikus Egyház kivételes helyzetének restaurálása; és a legfontosabb, hogy a Spanyol Állam elkötelezte magát a katolikus vallás mellett.

Franco tábornok halála (1975. november 20.) után az új államfő, a fiatal I. János Károly király (1975-) lett, aki Adolfo Suárez kormányfő segítségével békésen átvezette Spanyolországot a legyengült diktatúrából a demokráciába. A katolikus Egyház ebben a helyzetben sem akart mást, mint hogy a továbbiakban is teljesíthesse küldetését és csak annyit kért, hogy adják meg neki azt a szabadságot, amely szükséges volt ahhoz, hogy folytathassa a már megkezdett munkát, a társadalom minden rétege javára.

A Szentszék és a Spanyol Állam között létrejött megállapodások nemzetközi jogi szerződések, amelyek ratifikációjához a Parlament jóváhagyása volt szükséges. 1976 és 1994 között a felek összesen hat ilyen megállapodást kötöttek egymással: 1976. július 28-án a püspökök bemutatásáról való lemondásról és az igazságszolgáltatási kiváltságokról; 1979. január 3-án jogi kérdésekről, oktatási és kulturális kérdésekről, a fegyveres erőknél folytatott

lelkipásztori tevékenységről és a klerikusok, illetve a szerzetesek katonai szolgálatáról, gazdasági kérdésekről; és végül 1994. december 21-én a Szentföldet érintő kérdésekről.

Valamennyi ugyanazt a közös alapelvet követi, amely az 1976. július 28-ai megállapodás Preambulumában került megfogalmazásra. Eszerint a Szentszék és a Spanyol Kormány tekintettel a spanyol társadalomban az utóbbi években lezajlott mélyreható átalakulási folyamatokra, illetve az Egyház és az állam kapcsolatában bekövetkezett változásokra, valamint a II. Vatikáni Zsinat (1962-1965) által meghirdetett alapelvekre, amelyek megerősítették a vallásszabadság jogának az állami törvények általi elismerésének kötelezettségét, úgy kell egy államnak és az Egyháznak a kapcsolatát átalakítani, hogy kölcsönösen elismerjék a másik függetlenségét, önálló – a másiktól független – autonóm jogrendjét, de fennmaradjon közöttük az egészséges együttműködés is.

Együtt, ezek a kétoldalú megállapodások egyenértékűek egy új konkordátummal, ezért egy olyan új irányadó szabályozást alkotnak meg a katolikus Egyház és a Spanyol Állam kapcsolatában, amelyek egyben hatályon kívül helyezik az 1953-as Konkordátumot is. A megállapodásokat külön-külön írták alá és hagyták jóvá, mert így külön-külön lehet módosítani, avagy esetleg hatályon kívül helyezni azokat.

A 7/1980. július 5-ei Vallásszabadságról szóló Alkotmánykiegészítő Törvény megalkotásával kinyilvánításra és részletes szabályozásra került az Alkotmány által elismert vallásszabadság alapvető joga, illetve a különböző vallások törvény előtti egyenlősége. A társadalomban ezzel egy olyan időszak vette kezdetét, amelyben minden egyénnek és közösségnek egyformán alapvető joga, hogy szabadon kinyilváníthatja a saját hitét, vallását, meggyőződését és világnézetét. Az Alkotmánykiegészítő Törvénynek köszönhetően, az eddig szinte a négy fal közé bezárt vallási kisebbségek is teljesen nyilvánosan működhetnek, illetve az állampolgárok szabadon értesülhetnek a létezésükről és megmerhetik őket. A spanyol társadalom életében egy olyan időszak vette kezdetét, amelyben mód és lehetőség van új kultúrák megismerésére, valamint új vallások elfogadására és támogatására is. A Spanyol Állam és a Spanyolországi Evangélikus Vallású Gyülekezetek Szövetsége, a Spanyolországi Izraelita Közösségek Szövetsége és a Spanyolországi Iszlám Bizottság között 1992. április 28-án létrejött Megállapodásokról egyértelműen kiolvasható az államnak az a világos szándéka, hogy biztosítsa a különböző vallások egyenlőségét, illetve hogy a lehető legteljesebb körűen tegye lehetővé a vallásszabadság alapvető jogának érvényesülését, amelynek csak a közrend fenntartásának és védelmének törvényi kötelezettsége, valamint a többiek alapvető jogainak a tiszteletben tartása szab határt.

III. A jogi személy fogalmának alkalmazása az adott valláshoz tartozó személyek vagy dolgok olyan együtteseire, amelyeknek a célja megfelel a saját vallásuk küldetésének, számos rendeltetése lehet. Az első, hogy a saját belső jogrendszere alapján ki tudja zárni magából azokat, akik a vallási tevékenységük végzésével nem segítik a vallási jogi személyt a célja elérésében. Ezért is van az, hogy a Vallási Szervezetek Nyilvántartásának Szervezeti Felépítéséről és Működéséről szóló 142/1981. január 9-ei Királyi Rendelet alapján, a vallási jogi személy bejegyzéséhez meg kell jelölni annak vallásos célját. Természetesen ez a rendelkezés azt a célt is szolgálja, hogy ezen bejegyzés által ne válhassanak vallási jogi személlyé azok a szerveződések, kik például üzleti célból jöttek létre. Ugyanis polgári jogi értelemben vett jogi személlyé akkor válik egy vallási szerveződés, amikor a Vallási Szervezetek Nyilvántartásába bejegyzésre kerül, tehát a spanyol jogrendben, a vallási jogi személyek a polgári jogi személyek egyik csoportja. A második, hogy vallási jogi személyek is rendelkeznek polgári jogi értelemben vett teljes jog- és cselekvőképességgel. A harmadik, hogy a bejegyzés által vallási jogi személlyé vált vallási szerveződésekre a saját vallásuk belső jogrendje is vonatkozik. Így az Egyházi Törvénykönyv 113-123. kánonjai, amelyek egyházi jogi szempontból szabályozzák az egyházi jogi személyekkel kapcsolatos kérdéseket, ugyanezeknek a vallási jogi személyeknek a polgári jogi jog- és cselekvőképességét is befolyásolja.

A vallási jogi személyek, a spanyol jogszabályok szerinti bármely módon hozzájuthatnak a vagyontárgyak mindegyik csoportjához. Azonban a javak megszerzése szinte mindig együtt jár az adók, illetve az illetékek megfizetésével. Ám az egyházaknak, a gyülekezeteknek, a vallási felekezeteknek és a vallási szervezeteknek adott adományokra sajátos rendelkezések vonatkoznak, amelyek megkönnyítik az adományok adását és elfogadását is, mind a megadományozottak, mind az adományozók részére.

A Szentszék és a Spanyol Állam között 1979. január 3-án gazdasági kérdésekről létrejött Megállapodás értelmében a Megállapodás aláírását követő három teljes költségvetési éven át, az Állam a katolikus Egyháznak évente átutalhatja a jövedelmek megadóztatásából származó bevételének, vagy az éves nemzeti összterméknek, vagy pedig valamilyen egyéb személyekhez köthető bevételének egy megállapított százalékát, a technikailag legmegfelelőbb eljárást választva; ehhez az szükséges, hogy minden egyes adófizető egy saját maga által kitöltött nyilatkozat segítségével egyértelműen kinyilváníthassa az akaratát az általa befizetett adó egy megállapított százalékának sorsáról; ennek a nyilatkozatnak a hiányában ez az összeg más célra kerül felhasználásra. Ez az utóbbi módszer szándékozott helyettesíteni azt a korábbi megoldást, hogy a Parlament évenkénti döntése alapján, az

általános állami költségvetésből a juttattak a katolikus Egyháznak, ezt követően pedig az adófizetők személyesen rendelkezhetnek arról, hogy a költségvetésbe befolyó adójuk egy részével támogatják-e a katolikus Egyházat.

Ezt a személyi jövedelemadó-hányad irányítási rendszert a katolikus Egyház nem tekinti a legjobb módszernek – mint ahogyan erről a Spanyol Püspöki Konferencia többször is kifejtette a véleményét –, de a Szentszék és a Spanyol Állam között 1979. január 3-án gazdasági kérdésekről létrejött Megállapodás szerint a katolikus Egyház megerősítette azt a célját, hogy az átmeneti időszak lejárta után, az adófelajánlásokból befolyó összeg önmagában is biztosítani fogja a kötelezettségeinek teljesítéséhez szükséges anyagi erőforrásokat.

A személyi jövedelemadó-hányad irányítási rendszer kizárólag csak a katolikus Egyház vonatkozásában alkalmazható, ugyanis az államnak a Spanyolországi Evangélikus Vallású Gyülekezetek Szövetségével, a Spanyolországi Izraelita Közösségek Szövetségével és a Spanyolországi Iszlám Bizottsággal 1992. április 28-án megkötött Megállapodásaiban ez a lehetőség nem szerepel. A protestáns- és a zsidó Szövetségekkel folytatott előkészítő tárgyalások során, ezen vallások képviselői egy olyan önfinanszírozó rendszert tartottak saját maguk számára kedvezőbbnek, amelyet az állam adókedvezményekkel ösztönöz; a muzulmán Bizottság ugyan kifejezetten kérte is, hogy esetükben is alkalmazható legyen a személyi jövedelemadó-hányad irányítási rendszer, de ezt a kérést az Állam nem támogatta.

IV. Spanyolországban az 1981. július 7-i Törvény hatálybalépéséig a házasságjog alapvetően az egyházjog egyik tudományterülete volt és a polgári házasságkötés *de iure* és *de facto* csak kiegészítő jelleggel létezett az egyházi házasságkötés mellett. Mégis az Alkotmány és az előbbieken már idézett Törvény hatálybalépését követően a legkisebb kétség sincs azzal kapcsolatban, hogy Spanyolországban a házasság egy polgárjogi intézmény (is) és így nincs akadálya annak, hogy a polgári házasságjog egy önálló tudományág legyen. De annak sincs semmi akadálya, hogy a katolikus Egyház vagy egyéb más vallási közösségek is rendelkezzenek a házasságokat szabályozó rendelkezésekkel a saját illetékességi körükbe tartozó személyekre vonatkozóan.

Általános alapelv, hogy az alapvető emberi célok megvalósítása érdekében, az erkölcs és a társadalmi berendezkedés követelményeinek megfelelően segíteni és támogatni kell a különböző nemű személyek állandó jellegű együttélését a házasság intézményén keresztül. Ezért az Alkotmány azt mondja ki, hogy a férfinak és a nőnek teljes jogegyenlőséggel van joga a házasságnak a megkötésére, illetve, hogy a törvény fogja majd szabályozni a házasság megkötésének a formáját, a házasságkötéshez szükséges életkort és a szükséges képességeket, a házastársaknak a jogait és a feladatait, valamint a házastársak különválásának és a házasság

felbontásának az okait és hatásait. S a dolgok ennek megfelelően is történtek a 13/2005. július 1-ei Törvény kihirdetéséig, amely módosította a Polgári Törvénykönyvnek a joganyagát, olyan módon, hogy az azonos neműek részére is engedélyezte a házasságkötésnek a jogát, figyelemmel az azonos nemű személyekből álló párok tartós együttélésének a társadalmi elismerésére és elfogadásának tényére. Ez az új házasságról vallott felfogás hivatkozik az Alkotmányra, amely rábízta a törvényhozóra a házassággal kapcsolatos szabályozásnak a megalkotását és nem zárja ki az azonos neműek egymással történő házasságkötésének a lehetőségét. Valamint, hogy az Alkotmány biztosítja az állampolgárok tényleges egyenlőségét a személyiség szabad kialakulásának jogára; megvédi az állampolgároknak azon szabadságát, hogy joguk van szabadon megválasztani az együttélésük formáját és létrehozza egy valódi jogi egyenlőségnek a kereteit azzal, hogy megtiltja valakinek a hátrányos megkülönböztetését a neme, a véleménye, vagy bármilyen egyéb személyes vagy társadalmi tulajdonsága alapján.

Ennek ellenére továbbra is felmerülnek különböző kérdések az azonos és a különböző neműek közötti együttéléssel, és a sebészeti beavatkozás által fizikailag megváltoztatott neműeknek házasságával kapcsolatban is, amelyeket még nem szabályozott a spanyol állami törvényhozás.

A hatályos spanyol jogban tehát a házasság, mint két különböző vagy azonos nemű személynek, a házasságkötés során a meghatározott szertartások vagy törvényes formák megtartása által létrejövő, az életnek egy teljes közösségében megvalósuló és a jogi szabályok által rendezett életformájaként határozható meg.

A házasságkötésnek jogi jellege van, mert a házasság a házasságot kötő feleknek a beleegyezésével jön létre és ez a beleegyezés a házasság alapja.

A beleegyezéshez szükséges egy közös életnek a szándéka, amely a kezdeti pillanatokban a házastársak életének teljes közösségét vagy egységét jelenti, habár ez az egység képes felbomlani a váratlanul bekövetkező okok által, amelyek idővel meghíúsítják a kezdeti szándéknak a megvalósulását, és így lehetetlenné teszik azt, hogy a házasság betöltse a rendeltetését. A beleegyezés lehetőséget ad a közös élet szándékának megvalósítására, ahogyan annak a későbbi meghíúsulására is. Ha nincs meg a házasságnak a rendezett életformája, akkor léteznek a párkapcsolatoknak az egyéb formái is, de ezekben az esetekben nem tudunk beszélni a házastársi egységről. Ugyanis ezek az ideiglenességgel létrejövő párkapcsolatok nem rendelkeznek a házassággá való minősítésükhöz szükséges elemekkel.

A házassági beleegyezés szükségessége lehetőséget ad a házasságkötés szertartásnak vagy az egyéb törvényes formáknak a betartására. A házasság jogi szerződés, s ezért, mint ilyent a Polgári Törvénykönyv szabályozza. A házasságkötés egy a jogszabályok által

meghatározott alaki követelményeknek megfelelő ünnepélyes szerződéskötés. A modern jogban a formákhoz és a szertartásokhoz való ragaszkodást sokan értelmetlennek és eltúlzottnak tartják, pedig ezekre továbbra is szükség van. Hiszen a házasság, mint szerződés a Polgári Törvénykönyvben szereplő előírásoknak megfelelően megadott beleegyezés által jön létre, és csakis ekkor tulajdoníthatunk neki polgári jogi hatásokat.

A házasság az egyik legalapvetőbb társadalmi intézmény Spanyolországban is és ez a jellemzője is megkülönbözteti az élettársi kapcsolatoktól, az ágyasságtól és az egyéb szabad párkapcsolatoktól. De amellett, hogy a házasság alapvető társadalmi intézmény, a házasságkötés által a házastársaknak meghatározódik a családi állapota is, amelynek hatása az élet különböző területein jelentkezik a házasságkötésre vonatkozó rendelkezések szerint.

A Szentszék és a Spanyol Állam között 1979. január 3-án jogi kérdésekről létrejött Megállapodás kimondja, hogy a Spanyol Állam elismeri az egyházi törvények előírásai szerint megkötött házasságok polgári jogi hatásait, és ezután hozzáteszi, hogy az egyházi házasságoknak a polgári jogi hatásai az egyházi házasságkötési szertartástól számítva jönnek létre, és hogy a teljes elismerés végett szükséges a házasságkötés bejegyzése az Állami Anyakönyvbe, amely az egyházi házasságkötés megtörténtéről szóló egyszerű egyházi igazolás alapján történik.

Megállapodás azt is kimondja, hogy a házasságkötő felek az egyházi bíróságoknál az egyházjog rendelkezései szerint járnak el a házasságuk érvénytelenségének kinyilvánításáért benyújtott kereset, illetve a megkötött, és el nem hált házasságuk alóli pápai felmentés kérésének ügyében. Ez a kérelem bármelyik féltől származhat. Az egyházi határozatok hatályosak a polgári jogrendben is, ha az illetékes polgári bíróság a kihirdetett határozatában kimondja, hogy ezek a joghatások szerepelnek az állami jogban.

A házassági kérdések jogi kezelésében alkalmazható a semmisségnek a kategóriája, de a házasság tárgyában nem teljes pontossággal, mert a szerződések semmisségének jogi irányelvei nem teljesen vonatkoztathatóak a házasságokra, se pedig az összes jogi kategória ami ott létesült (pl. az abszolút és a relatív semmisség vagy az érvényteleníthetőség, et cetera). Egy semmis szerződés a létrejöttkor olyan súlyos hibában szenved, amely miatt *ipso iure* nem alkalmas az általa célzott joghatások kiváltására és így jogilag mintegy nem létezőnek minősül. A házasságnak a különleges jogi intézmény jellege egy saját jogi rendszert követel meg. Ezt bizonyítja az a hagyományos vita is, amely a vélt házasságról és a házassági semmisség bíróság általi kimondásának szükségességéről szól. Az 1981-es törvényi reformot megelőzően Spanyolországban a házasság felbonthatatlannak minősült, ezért a házassági semmisség kérdése a reformot megelőzően sokkal fontosabbnak számított, mint napjainkban.

Tekintettel arra, hogy a hatályos spanyol házassági rendszer szerint, az egyházjog szabályai szerint kötött házasságoknak a semmissége kimondható a katolikus Egyház bíróságai által is, azzal a magától értődő feltétellel, hogy ha a házasságkötő felek előnyben részesítenék az állami bírászkodásnak az eljárását, akkor nem kötelező nekik az egyházi bíróságokhoz fordulniuk a házassági semmisségi keresetükkel. Azért mert az egyházi házasságok nem alkotnak egy külön csoportot, hiszen a spanyol polgári törvények szabályozásai ugyanúgy vonatkoznak rájuk is a polgári jogi hatásaikat tekintve, mint a bármely más formában kötött házasságokra is. Habár az egyházi formában megkötött házasságok esetében a házasság semmisségnek az egyházi bíróságok általi kimondása csak akkor lesz alkalmas a megfelelő polgári jogi hatásokat kiváltására, ha ezt a spanyol állami bíróság határozatában megerősíti. Számításba kell venni, hogy a polgári bíróságok egy házasságnak a semmisségét akkor fogják megítélni, ha ennek a Polgári Törvénykönyv szerinti okai adóttak, s nem pedig a katolikus Egyháznak a rendelkezési szerint, noha a házasságkötés egyházi formában történt.

A megkötött és el nem hált házasság felbontásáról szóló pápai döntés a római pápának egy kegyintézkedése, amelynek az elnyerésére a kérelmező nem is jogosult. A spanyol állami jogban nem létezik ez az ok, mint ahogyan az el nem hált házasságnak a fogalma sem, se pedig semmiféle ekkora hatalommal rendelkező hatóság. Ezért van az, hogy kényszerűségből az egyeztetést nem tudjuk vonatkoztatni a pápai döntéseknek a lényegi szempontjaira, hanem csak kizárólagos módon az alaki és a peres szempontokra. Az ellentmondás alapelveinek értelmében szigorúan véve itt nincs is per a döntés elnyerése érdekében, ahogyan a feleknek a kihallgatása is elmarad. Ugyanúgy előzetesen kell meghallgatni a házasságkötő feleket, mint ahogyan a bizonyítékokat csak így lehet felsorakoztatni. A spanyol Alkotmánybíróságnak az 1995. november 23-ai és 1996. június 17-ei ítéletei jóváhagyták a pápai felmentésnek a joghatásait a polgári jogi rendben, ragaszkodva ahhoz, hogy a fellebbező fél kérheti az egyházjogi eljárásban történt előzetes meghallgatás eredményének hatálytalanítását. A semmisségi egyházi ítélet és a pápai döntés a megkötött és el nem hált házasságnak a felbontásáról mintegy az *exequatur* által éri el célját a polgári jogrendben, hasonlóan a külföldi igazságszolgáltatási szervek által meghozott ítéletekhez.

V. A 10/1995. november 23-ai Alkotmánykiegészítő Törvénnyel kihirdetett hatályos Büntető Törvénykönyv súlyosbító körülménynek nevezi, ha a bűncselekményt rasszista, antiszemita vagy az áldozat nézetei, vallása vagy vallási meggyőződése, etnikuma, faja vagy nemzethez való tartozása, neme vagy nemi irányultsága, betegsége vagy fogyatékossága miatti megkülönböztetés indítékával követik el.

Büntető Törvénykönyv büntetni rendeli a vallásgyakorlás akadályozását, a vallásgyakorlásra való kényszerítést, a vallási események megzavarását, a vallási helyek és szertartások megszenteltetését, a vallási érzések megsértését, a vallásgyakorlás miatti megszegyenyítést, a népirtás büntetést, az emberiség elleni bűntetteket, a fegyveres összecsapás esetén a nemzetközileg védett vallási személyek elleni bűntetteket és a valláson alapuló hátrányos megkülönböztetés büntetést.

A spanyol jogszabályok lehetővé teszik a romboló szektákkal szembeni fellépést, a kiskorúak vallásszabadságának védelmét, a vallási jellegű ünnepnapok biztosítását és a vallási előírásoknak megfelelő étkezés lehetőségét is.

A vallásszabadság védelmére jogorvoslati úton is lehetőség van a bíróságokon, az Alkotmánybíróságon és az Európai Emberi Jogi Bíróságon.

VI. A hatályos magyar jogi szabályozásban a Magyar Állam és a katolikus Egyház kapcsolatában az együttműködő-támogató elválasztás modellje érvényesül, valahol az államegyházi modell és a radikális elválasztás között elhelyezkedve. Ebben a modellben a polgári- és az egyházi házasságjog távolságtartó, de az Egyház szabadságát elismerő rendje alakult ki. Ez a helyzet megfelel az Egyház és az állam elválasztott működését kimondó magyar alkotmányos alapelvnek; valamint figyelemmel az Európai Unión belüli jelenlegi jogi tendenciákra, kiegyensúlyozott módon biztosítja az egyházak – közöttük a katolikus Egyház – önállóságát, a házasságot érintő saját belső normáik alkalmazása terén.